

անիրաւութիւն չցուցնէ: Բայց նոյն վարմունքը կը պահանջուի նաեւ երկանէն՝ նկատմամբ տիրինոյ:

Եթէ փոքր գծաւորութիւնը ըլլան տիրինոյ եւ ծառայից մէջ, պէտք է տանտիրինն անձամբ խաղաղել, առանց ամուսնոյն մասնակցութեան. որովհետեւ անով կրնայ պարզ համարել՝ թէ տիրինը չէ կրնար հոգալ տունը, եւ ասով կը սփռի խառնուիլ այն իրաց մէջ ալ, որ միայն տանտիրինոյ կը վերաբերին: Ընդհակառակն իբրեւ նեցուկ տիրինոյն երեսնալու է տանտէրն, եւ պէտք է ցուցնել որ անպիսի գործոց ծշցիւ կատարման եւ տան խաղաղութիւնը պահելու համար տիրինոյ կարգադրութիւնները նաեւ խլին են:

Ծգգոհութիւնն է կազմ աղատելու ամենաշաւ: միոյնն է իշխել անձին, որ կ'ըլլայ կրթութեամբ մնաց եւ սրտի: Անձին իշխելը բուռն սաստկութիւնն ու անխորհրդածեալ գառն վարմունքը կը զսպէ, կը սանձէ յամանութիւնն ու տեւական տարածայնութիւնն, եւ զգուշութեամբ գործել կու տայ: Ինչ աւելի խաղաղեցուցիչ միջոց կայ, քան հեզահամբոյր բնութիւնը:

(Ըրբան-Խէլ:)

ԱՅՐԻՍԵԱՅԵՆ

ԳԱՅՄԱԿԱՆ ՆՈՐԱԿԷՂ

ԳԵՆԵՍԻԼԵՆ

ԳԼԻԻԻ Գ.

Այնպիսի գիտներ:

(Ըրբան-Խէլ:)

Տոնա Մարիս՝ որ հարիւրապետին սպառնալիքը լսելով՝ գուշակաբար էր, անմիջապէս ինք զինք ժողովէ:

«Զե՛մ գիտեր, ըսաւ հարիւրապետին, ինչ գործած ենք մահաւ արժանի: Եթէ այնպիսի բան մ'ըրնայ, որուն մահուան պատիժ կայ ձեր պատեւազանական օրինաց համեմատ, դու ինքզեզ զիս դահձին ձեռքը պիտի յանձնես:»

«Եւ՛. հարցուց Վալիէ, ինչու ես ոչ?»

«Արտիգ հարցուր. եթէ կրնաս՝ քրէ: Ասով ազգիդ յանդանաց թիւը կրնաս աւելցնել, բայց կենաց հետ ոչինչ կրնաս ինծմէ յափշտակել. վասն զի եթէ դուս կորող ըլլայիր զիս դահձին յանձնել, այն ատեն կեանքն ինծի համար յանկուցիչ բան մը չէր ունենար:»

Հարիւրապետն խորունկ շունչ կ'առնուր կու տար: «Իրաւ է, կ'ըսեր ինքն իրեն, այլ մը ինչ-

ուանդ սրկիւյ են, իսկ ասիկայ գծաբառ զո՛հ մըն է:» Այնուհետեւ երկայն ատեն լուռ կեցաւ: Արեւծը կարծեա վառարանն էր դարձեր, եւ համազգեստին կոծակները քակելով՝ թեւեւ ի կտր՝ վանդապատին վրայ սկսաւ վերիվայր ճնմել. իսկ Մարիս՝ վանդապատին քով անյարժ կեցած՝ սեւեռեալ կը դիտեր դաշտերը: Այնպէս հարիւրապետն եկաւ առջեւ տնկուելով, ըսաւ.

«Մարիս, ինչ ըրիր ինծի: Ընկերացս առջեւ զիս անպատուեցիր. իսկ հոս հանդիպածն եթէ միայն դեռ ընտրի զինուորի մը պատմեա, բովանդակ գունդը զիս մասնացոյց պիտի ընէ, եւ ընկերներս պիտի պահանջեն՝ որ ես խայտառկութեամբ իրենց մէջն ի բաց մերժուիմ: Դուս, եւ միայն դուս յաշտ բովանդակ աշխարհի զիս խաբարէ յո՞մար մըրիւր, եւ հիմայ ալ՝ երբ ես քու խաղերդ քանչայայ, կը պահանջես որ ուխտագրութ պարտադանց ըլլամ: Եւ սակայն, աւելցուց Վալիէ թախծալից, ո՛ր, չես խաբուած: Զե՛մ հեղուր քու արիւնդ եւ ոչ քոյոյցդ: Ար զգամ՝ որ այն հին գիւցազանց վեհանաձեռնութիւնը շունձիմ, որոնք կը պատածէին մաստիչներն՝ եթէ նաեւ իրենց ամենասիրելին ըլլայ, եւ նոյն իսկ եթէ իրենց սիրտն ալ ասալ հաղի ըլլար: Ապրէ, ապրէ եւ միշտ միտքդ ըլլայ որ զիս ընկերացս եւ իմ առաջեւ իսկ խայտառակ ըրիր: Ապրէ եւ միշտ սիրեղ ըլլայ որ սիրտս ծակեցիր: Ես կ'ըրեմք՝ այսուհետեւ, այսօր իսկ պիտի ինքզեմ որ զիս ուրիշ անդ մը փոխադրեն, բայց զգուշացիր՝ նոյն խաղն իմ յաշտգիս հետ ալ չխաղաս. վասն զի գաղղիական բանակն ինծի պէս տկարներ շատ չունի:»

«Ոչ, այնպէս չէ, Վիգգոր, գոչեց Մարիս՝ վեր առնելով. ասով թէ քեզի եւ թէ ինծի կը գպչես, զոր չեմ կրնար թողուլ: Զե՛մ կրնար սիրել այնպիսի անձ մը՝ որ ինք զինք ինծմէ անպատուած կը համարի, եւ սակայն գիտես թէ ինչպիսի սեր ունիմ քեզի:»

Հարիւրապետը կռնակը գործուց եւ ուսերը կը ցնցէր՝ երբ Մարիս՝ այն խօսքերը կ'ըսէր: Տրամական զգածութիւններ կը տեսնուէին շրթանցը վրայ, զոր Մարիս՝ չէր տեսներ:

«Դուս ուսերդ կը ցնցես, եւ ես քեզի համար անառարբեր բան մըն եմ կ'ըսմ: Այնպէս զիս կ'ըսանաւ: Գնաւ, Վիգգոր, զնա խաբէր դահձիւր:»

«Ոչ, Մարիս, ո՛ր, նաեւ եթէ հիմայ ալ ինծի խաղ մը խաղաւ: Սիրելի է ինձ կարծել՝ թէ բրածդ չէիր դիտեր, երբ այն անարժան գերը խաղացիր: Այնպէս կարծել՝ թէ բանութեան մը կը հետեւիս՝ որ ինձ անծնօթի է: Ոչ, չեմ կրնար գեղեցառնալ մէջտեղէն. գէթ երբ սիրոյս յիշատակը միտքս կու գայ՝ արիւնային սուտեղջ չգան չեղածներս յիշատակացս քաղցուութիւնը:»

«Եւ որովհետեւ դուս ամենայն ինչ գիտես, ա՛յ չեմ ուզեր բան մը քեզմէ ծածկել, կ'ըսեմ անհրկիւզ քեզի՝ թէ գիտէի ինչ որ կ'ընէի, եւ չեմ հետեւած բանութեան մը, բայց միայն զգածմանցս բռնութեան:»

«Կեղծաւոր, միմաջ Վալիէ տկուսները կը ծանոթիմ:»

«Լա՛ն ինծի, եւ դատապարտեմ զիս՝ եթէ կրնաս:»